

17.48x27.25	31	עמוד 18	כותרת - הארץ	19/10/2012	34112951-6
קמפוס אקדמי אחו - 132840					

אור קשתי

מי רוצה להיות פרופסור

סקר שנערך בקרב חברי הסגל באוניברסיטאות ובמכללות מגלה כי רובם המכריע סבור שהממשלה והכנסת אינן קשובות לאנשי האקדמיה. למה בכל זאת כדאי ללמד? בעיקר בשביל החופש האקדמי

גבוהה (מל"ג), בראשות פרופ' מנואל טרכטנברג, לתיקון המצב. ייתכן שהאי-אמון הוא ביטוי לניכור רב-שנים בין האקדמיה לבין מוסדות השלטון. ודאי תרמו לכך הקיצוצים והשינויים הניהוליים שכפה משרד האוצר על האוניברסיטאות (שינויים שהחלישו את מעמדם של נציגי האקדמיה בהן). אולי תרמה גם המתקפה בשנים האחרונות על מרצים ומחלקות שארגוני ימין כמו "אם תרצו" האשימו אותם בהכנסת פוליטיקה ללימודים. המתקפה הזאת קיבלו משנה תוקף כשהצטרפו אליה השר סער, ולאחרונה גם חברים במל"ג, המאיימים לסגור את המחלקה לפוליטיקה וממשל באוניברסיטת בן-גוריון.

ביטוי נוסף לניכור בין שני העולמות, האקדמי והשלטוני, אפשר לראות בקביעה של 91% ממשתתפי הסקר, כי "משרדי הממשלה והכנסת אינם קשובים לאנשי האקדמיה". "התחושה היא שרשויות המדינה לא מייחסות חשיבות לטיפוח העילית המדעית של ישראל", אומר עורך הסקר, פרופ' יאיר.

אגב, 67% מהמשיבים ציינו כי האקדמיה יכולה לתרום באופן משמעותי יותר לציבור באמצעות השתתפות בוועדות הקשורות למדיניות ציבורית, סביבתית וטכנולוגית ו-44% מרגישים כי חלקה של האקדמיה בעיצוב החברה הישראלית קטן מכפי שהוא צריך להיות. ייתכן שיש עור סיבה להרגשה כי העולם הישן והמוכר משתנה לנגד

יום ראשון תיפתח שנת הלימודים האקדמית ושר החינוך, גרעון סער, יציין את האירוע, שישתלב מן הסתם במערכת הבחירות, בביקור במכללה האקדמית אחווה ליד קרית מלאכי ובמרכז האוניברסיטאי טאי אריאל. באריאל יצטרף לחגיגה שר האוצר, יובל שטייניץ, השושבין השני שדחה ולחץ להעניק למרכז מעמד של אוניברסיטה.

סער מתגאה כי בכהונתו הסתיימה "העשור האבוד" בשנים 2000-2010, שכונה כך בשל סדרת קיצוצים במערכת ההשכלה הגבוהה. השינוי התאפשר בעיקר בזכות תוכנית חומש שנחתמה לפני כשנתיים, אשר מבטיחה למערכת תוספת של מיליארדי שקלים בשנים הקרובות. נותר רק לקוות כי התקציבים השמורים לתוכנית לא יפגעו בתקציב המדינה החדש לאחר הבחירות.

ואולם, מבחינת הקהילה האקדמית בישראל, נדמה כי העשור שאופייני בקיצוץ בכוח אדם, בכריחת מוחות ובתחושת קיפאון קשה, עדיין לא הסתיים. רחוק מכך. בסקר ראשון מסוגו, שנערך בחודשים האחרונים בקרב מרצים באוניברסיטאות ובמכללות ציבוריות, מציינים 72% מהמשיבים כי למרות התקוות הגדולות מתוכנית החומש, עד כה היא לא הביאה לשינוי לטובה. רק 7% אמרו שהם מבינים בשיפור.

84% מהנשאלים הסכימו עם הקביעה כי "העשור האבוד" יצר פייח במעמדה של האקדמיה, ו-36% העידו כי הספריות אינן מספיק עשירות כדי לתמוך במחקר ובהוראה. על "סקר האקדמיה", המתפ"סם כאן לראשונה, השיבו יותר מ-1,900 בני אדם - כשליש מהם ברי הסגל האקדמי במוסדות הציבוריים להשכלה גבוהה (לא כולל המכללות לחינוך). הסקר נערך על ידי המכון לחקר הטיפוח בחינוך באוניברסיטה העברית בירושלים, בראשות פרופ' גד יאיר והדוקטורנטית קית גולדשטיין.

כדאי להתעכב על הציון הנמוך שנתנו חברי סגל רבים להבטחת של הממשלה והוועדה לתכנון ולתקצוב (ות"ת) של המועצה להשכלה

פרופ' גד יאיר: "התחושה היא שהמדינה לא מייחסת חשיבות לטיפוח העילית המדעית של ישראל"

22.31x27.49	32	18	עמוד	הארץ - כותרת	19/10/2012	34112972-9
קמפוס אקדמי אחו"ו - 132840						

בסקר היו 75 שאלות, בין היתר בנושא הרגיש שמעטים לרבר עליו - הקידום. לפחות באופן פורמלי, שולטת באקדמיה הרעה שאנשים מתקרמים על בסיס כישורים כמו הצטיינות במחקר ובהוראה, במנגנון הפועל בשקיפות ובהגינות. התשובות שסיפקו המשיבים מגלות שה תמונה מורכבת יותר.

34% מחברי הסגל אמרו כי הליכי הקידום במוסד שבו הם מלמדים אינם הוגנים. 43% מאמינים כי הקריטריונים אינם מיושמים באופן אחיד וללא העדפות, ו-47% מרגישים כי הקריטריונים לקידום אינם שקופים. 15% העירו כי במוסד שבו הם עובדים לא מקפידים במיוחד על כללי קבלת סטודנטים והענקת תארים. לכמחצית מהמשיבים אין קביעות. 22% מהם נמצאים בקמפוס רק יום או יומיים בשבוע, לעומת 37% שנמצאים שם מדי יום - כנראה האחרונים הם אנשי המדעים המדויקים שנמצאים במעבדות.

הסקר גם מאפשר הצצה אל המפה הדמוגרפית של האקדמיה: 62% ממשתתפי הסקר הם גברים, 93% יהודים. 73% ציינו כי מוצאם אשכנזי, בהשוואה ל-11% ממוצא מזרחי ו-12% ממוצא מעורב (השאר לא פירטו). לשאלה אם הם תומכים בתגמול מוסדות שקולטים אנשי סגל ממוצא מזרחי, כמעט 60% התנגדו נחרצות.

לכאורה, נוכח התרעומת על הליכי הקידום, אפשר היה לצפות לתמיכה גדולה יותר בהעדפה מתקנת. זה לא קרה, אולי מפני שהתפישה כי יש לקדם רק על פי כישורים זוכה לקונסנזוס, לפחות בכל הנוגע ליהודים. בשאלה אם יש לתגמל מוסדות שקולטים ערבים לסגל, שיעור המתנגדים היה גבוה רק במעט מזה של התומכים.

שלושת ההיבטים שמהם נהנים המרצים ביותר הם החופש לבחור נושא מחקר (במקום הראשון), היכולת לקבוע את תוכני הקורסים (מקום שני), והסמכות להחליט החלטות בנוגע לעבודה (מקום שלישי). במקומות הרביעי והחמישי מתוך 19 אפשרויות - השתלמויות, נסיעות לכנסים והביטחון התעסוקתי שמציעים המוסדות. איכות הסטודנטים לתואר ראשון והעומס בעבודה הם שני הנושאים השנואים על משתתפי הסקר.

עיניהם: בשנת הלימודים הקרובה יעמוד מספר הסטודנטים לתואר רא" שון על כ-236 אלף, עלייה של 2.1% בהשוואה לשנה הקודמת. מפילוח נתונים שפרסמה השבוע המל"ג, מתברר כי שיעור הסטודנטים הלומדים בשבע אוניברסיטאות המחקר, הלב של מערכת ההשכלה הגבוהה, כמעט לא השתנה, בעוד במכללות הפרטיות נרשם זינוק של 5.3% (כ-40 אלף סטודנטים), המשיך ישיר לפריחתן בשנים האחרונות. לא פלא ששני שלישי שים ממשתתפי הסקר סבורים כי המל"ג לא צריכה לאפשר ליוזמים פרטיים להקים מוסדות לימוד חדשים.

ייתכן שחשש מתחרות מביא רבים לעמדה הזו, ואולי האמונה שהחינוך צריך להיות ציבורי ולא נתון בידי גופים פרטיים ופרטיים למחצה, הגובים שכר לימוד גבוה. לא סביר שהסיבה קשורה להסתייגות במגדל השן. רצונם של אנשי הסגל במערכת השכלה גבוהה יותר פתוחה, הוא ברור: 69% חושבים כי יש להגדיל את הנגישות להי שכלה גבוהה של אוכלוסיות חדשות, כלומר, חרדים וערבים, ו-56% מסכימים כי יש לטפח סטודנטים ומוסדות בפריפריה. רבים מהמרצים גם מתנגדים לתפישת המצוינות שמוכילים סער את טרכטנברג: 68% מעדיפים שהמל"ג לא תמקד משאבים במספר מצומצם של דיסציפלינות. זו כנראה הגרסה האקדמית של צדק חברתי. יתרה מזאת, 58% מהנשאלים סבורים שפרויקט דגל אחר של השניים - הוועדות להבטיח את איכות - לא הביא לשיפור.

ובכל זאת, יאמר הכלכלן, הרי תקציב הפיתוח של מערכת ההשכלה הגבוהה אינו בלתי מוגבל. בבחירה בין התחומים החשובים ביותר לפיתוח, 38% הצביעו על מדעי הטבע ו-23% על מדעי הרוח. לדברי יאיר, הממצא האחרון "בולט על רקע הקיצוצים הדרסטיים בתקצוב התחום הזה ועל רקע הבריחה של סטודנטים ממקצועות 'לא יישומיים'. לאנשי האקדמיה ברור כי אי אפשר בלי מדעי רוח - פילוסופיה, ספרות, היסטוריה. רבים מרגישים שמנגנוני התקצוב החדשים של ות"ת אינם הולמים את מהותה של האקדמיה, כלומר, שהביורוקרטיה המתקצבת מנותקת מן הגורמים שהיא מתקצבת ומעשייתם".

מה חושבים האקדמאים

